

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Francisci Tvrriani Societatis Iesv, Aduersùs Magdeburgenses Centuriatores pro Canonibus Apostolorum, & Epistolis Decretalibus Pontificum Apostolicorum, Libri Quinq[ue]

Torres, Francisco de

Coloniae, 1573

VD16 T 1629

Cap. II. De ineleganti sermone, qui contra epistolas obijcitur, & de simili vitio sermonis Pauli à magnis authoribus notato, & de vocabulis, quae Magd. repraehendunt. item de quibusdam veteribus rudi ...

urn:nbn:de:hbz:466:1-29685

cæ traditionis, semper magna reuerentia ac religione conseruauerunt, & re-
petiuerunt, vt de primatu Romani Pontificis, de omnibus causis maiori-
bus ad eum referendis, de non temerè accusandis Episcopis, & de alijs, nè
omnia enumerem. Id quod illis ipsi epistolis Pontificum Apostolicorum
secundi seculi, non solum non minuit fidem, sed & fidem & auctoritatem
auget & confirmat. Sed agè, videamus iam, quæ ista similitudo argumen-
ti & materiæ, quæ epistolas illas, apud istos calumniatores falsas esse argu-
it, quòd de primatu, inquit, Petri, de Regno Ecclesiæ Rom. de ordinatio-
ne Episcoporum, de deponendis sacerdotibus, & de appellationibus ad Sedem
Apostolicam, scribunt. hinc illæ lachrymæ, vt ille ait: hinc, inquam,
illæ calumniæ, & inuidia scilicet & odio Pontificis Rom. quo flagrant: id-
circo enim Petri principatum negant, vt successores in eo principatu ne-
gent. Itaque gratiam Domini nostri in anarchiam carnalem transferentes,
Dominum nostrum Iesum Christum solum Dominatorem negant, vt de
quibusdam scripsit Apostolus Iudas, dum Vicarium eius nolunt habere
sub Christo: quibus iudicium iam olim non cessat, & perditio illorū non
dormitat: vt de alijs similibus beatus Petrus prophetauit. sed de Petri
principatu respondebo suo loco.

Iud. 1.

2. Pet. 2.

*De ineleganti sermone, qui contra epistolas obijcitur, & de simili vitio
sermonis Pauli, à magnis auctoribus notato, & de vocabulis, quæ Magd.
reprehendunt. item de quibusdam veteribus rudi sermone delectatis, alio-
qui eruditus in studijs humanitatis, & de vocabulis vulgaribus, quibus
usus est Clemens scriptor elegantissimus. Cap. 2.*

Quas voces
& phrasas
parum Lati-
nas in episto-
lis pont. apo-
stolicorum
notarint Ma-
gdeb.
Qui veteres
auctores ele-
gantissimè iu-
dicio Magdes-
burgensium
scripserint.

Pergamus deinceps ad ea, quæ sequuntur, æquæ leuia & ridicula, quæ
in epistolas Pontificum Apostolicorum notauerunt. Reprehendunt enim
genus sermonis inelegantis, & vt ipsi aiunt, parum Latini, pro illis tē-
poribus, quibus purissimè, inquit, & elegantissimè locuti sunt Plinius,
Suetonius, Solinus, Tacitus, Iustinus, & alij quamplurimi. deinde exem-
pla parum Latini sermonis notant: vt, Episcopi sunt obediendi, diligendi,
& summo perè venerandi, & non detrahendi, vel lacerandi. item Patres sunt
venerandi, non respuendi, infidiandi. Phrasas verò portentosas vocant isti
belli Attici has, Episcopus Episcoporum, Patriarcha, Archiepiscopi, Me-
tropolitani, dilectio vestra, regularis mutatio, & alia huiusmodi. Omitto,
quòd isti boni linguæ Latinæ auctores Magdeburgenses, elegantissimè &
purissimè scripserint dicunt Plinium, Suetonium, Solinum, Tacitum, Iu-
stinum, & reliquos eorum similes: in quo satis se linguæ Latinæ ignaros
ostendunt, & risum Italis mouere possunt, qui in oculis ferunt elegantiam
Plauti, Terentij, Varronis, Ciceronis, Cæsaris, Lucretij, Virgilij, & si qui
alij eiusmodi. Sed largiamur eis, elegantissimè ac purissimè scripserint istos,
quos dicunt: scilicet, si cum illis Pontificibus suis æqualibus conferantur:
demus

demus Magdeburgenfibus, carere epistolas, quas negant, puritate ista Pliniana, aut Suetonij, vel Solini: immò cōcedamus eis, nō carere solœcismis: an non erat consilium prudens, sermone imperiti vulgi vti in rebus ad salutem omnium pertinentibus, vt etiam ab idiotis intelligi possent? Quid hīc Apostolicis patribus exprobrant, quod Apostolis illius simplicitatis magistris exprobrare non audent? an exprobrandum est, non esse discipulum supra Magistrum, contra sententiam Domini? an non erant ætate Apostolorū, qui elegantissimè scriberent & purissime? at sermo Pauli nō fuit in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, vt ipse ait, sed in ostensione spiritūs & virtutis. Hæc est enim demonstratio propria scripturæ, vt doctus Origenes 1. Cor. 2. in lib. 6. & 7. contra Celsum notauit: Diuiniior, inquit, quàm dialectica, quæ *Quid Origenes de propria scripturæ demonstratione.* sic à Paulo dicta est, spiritūs quidem ostensio, propter prophetias, quæ satis sunt ad faciendam fidem legenti, in ijs præsertim, quæ sunt de Christo: virtutis verò, propter miracula. Quo in loco multa idem Origenes aduersus eos philosophos disputat, qui τὸ ἰσχυρὸν scripturæ sanctæ exprobrabāt, & pleraq; nostra meliùs dicta esse apud Græcos gentiles, sicuti nunc Magdeburgenfes Pontificibus exprobrant, quorum epistolas reprehendunt, puriùs ac latiniùs locutos esse Plinium & Tranquillum. Sed quid dixi, reprehendūt? dissimulari poterat à nobis reprehensio ista, si hīc substitissent. Nunc verò, quod longè grauius & intolerabilius est, eò insanix processerunt, vt, quia non loquantur purè, negare eas audeant, quasi non ab illis scriptas, sed ab alijs fictas: negent ergò epistolas B. Cypriani, quia in eis legunt subitatos, libellatos, quæstionatos, adunatos. immò negent scriptores noui testamenti, quòd in eis solœcismos & verba rudia legant, aut dicant, nescisse loqui Spiritum Sanctum, qui eos docuit. Vtinàm delicati isti nō significata hæreticè, sed voces tantùm morosè ac fastidiosè odissent: ac saltem illud in his etiam epistolis Apostolicorum Pontificum facerent, quod in sanctis scripturis facere audent. In verbo enim Dei, quo gloriantur, faciunt, quod quidā olim faciebant, aduersus quos magnus Athanasius libellum scripsit grauiissimū, & tanto authore dignum, ἔτι χεὶρ δὲ χεῖρα τὰς φωνὰς καὶ μὴ σκοπεῖν τὰ δὲ αὐτῶν σημαί- *Athanasius aduersus eos, qui aiebant oportere admittere voces scripturæ, sed nō curare eartū significata* νόμιμα. Sic enim inscripsit librum aduersus eos, qui aiebant oportere admittere voces, & earum significata non curare. Hi (inquit) cogebant, illud, Verbum caro factum est, sic, vt dictum est, simpliciter ac nudè intelligere: non autem permittebant intelligere piè, quasi potestatem, inquit, haberent trahendi alios ad sentiendum, quod eis videretur, non autem, quod postularet τὸ ἀκόλουθον λόγου καὶ τὸ ὠφέλιμον τοῦ ἀκούοντος, τὸ σύμφωνον τῶ νόμῳ, τὸ τῆ φύσει κατὰλληλον, τὸ γνήσιον τῆς πίστεως, τὸ ἀνύβριστον τῆς δόξης, ἣ mox interpretabimur. Hoc ipsum committunt authores centuriarum cum reliquis hæreticis in scripturis sanctis, ἀρπάζουσι, vt de illis ait Athanasius, ἐήματα γυμνὰ νομάτων, id est, rapiunt verba nuda significatis, dum nolunt studiosè & accuratè considerare, vt de illis dixit S. Athanasius, quid sit consequens sermone, quid vtile audienti, quid cum lege consentiat, quid cum natura, quid cum

cum natura, quid cum fide legitima, quid cū gloria & dignitate gratiæ: qui quidē, quia sunt, sicut de similibus B. Paulus prædixit, se ipsos amātes, cupidi, elati, superbi, blasphemi, sine pace, criminatores, incontinētes, proterui, tumidi, voluptatū amatores magis q̄ Dei, quæcunq; in scripturis sanctis reperiunt, quæ sensum carnis sono verborū delectant, ea rapiunt ἀπειροκίπρω και ἐδυστάτω, μη δὲ κατὰ τὸν εὐσεβῆ σκοπὸν καδ' ἔργεῖσθαι, sicut idē author Athanasius de illis dixit, id est, inconsideratē ac prauē, & non eo proposito, quod dicta sunt. Sic itaq; isti verbo Dei vtuntur, scilicet non negant eius auctoritatē, modò legant, quæ simpliciter lecta & audita, ad suas voluptates & sectas accommodare possint. at in epistolis Apostolicorū Pontificum quia considerāunt, quid primatus Petri significet, quid regnū ecclesię, quid ordinari Episcopos à pontifice, & deponi, quid appellationes ad sedem Romanā, quid Episcopus Episcoporum, quid Patriarcha, quas vocant portentosas phrasas, & quid ex his sequatur, idcirco callidē has epistolas negārūt. Idem fecit eorū magister Martinus Luterus in epistola Iacobi, quod illud, Fides sine operibus mortua est, non possit aliter eludere, nisi auctoritatē epistolæ contemneret, & stramineam vocaret, ausus aliquid peius & grauius, q̄ ij, qui eam, vt B. Hieronymus testatur, ab alio, nescio quo, sub nomine Iacobi editam esse dixerunt. Sed benē habet, q̄ hos Apostolicos Pontifices saltem tanti faciunt, vt potius negent, eorum esse epistolas, q̄ eorum auctoritatem negare audeant, si semel eorū esse fateantur, vt quidem fateri cogētur, cū non solū eorum argumenta vanissima esse demonstrauerimus, sed nostra verissima. Redeamus ergò ad Latinitatem, quam requirunt, vel potius ad inelegantiam, quam in his epistolis accusant: & proficquamur, quo magis istos accusationis suę pudeat, quæ de Pauli Apostoli sermone horrido & inculto grauisissimi authores obseruārunt. Scribit B. Chrysostronus lib. 4. de sacerdotio, se idiotam dixisse, q̄ non esset externa eruditione exercitatus & cultus: itaq; fuisse imperitum sermone, si lenitatē orationis spectamus, qua præstabat Isocrates, si grandiloquentiam, qua Demosthenes: si grauitatem, qua Thucydides, si sublimitatē, qua Plato: addamus nos, si placet, elegantiam verborum & perspicuitatē, qua bonus author loquēdi præstare debet. quin potius inculta eius oratio, humilia verba, & simplex dictio. Gregorius verò Nyssenus in tractatione illius loci Pauli, Tunc filius subiectus erit ei, & quæ sequuntur, Paulū ait vsum esse verbis, vt voluit, præter consuetudinē, iussisseq; valere frigidas etymologias & vsum loquendi. Hinc illa, ἡμερῶν ἡμῶν, quod vetus interpretes vertit, desiderantes vos, quod, inquit, significat τὴν ἀγαπτικὴν σχέσιν, id est, amatoriam habitudinē: item περιερίσθαι, quod significat ἀνοπερίφανον ἀγάπην, ἰρίθειαν, ὑποταγὴν κίνωσιν. Hæc Nyss. Sed videamus, qd rursus Origenes dicat tomo 4. in Ioannē de solæcismis Pauli, quod ipsum delicatos istos & fastidiosos centuriatores sat̄s de imperitia redarguit. Qui voces, inquit, distinguit, & significata & res, non offēditur solæcismis. Et paulò pōst: Non ignorābant, inquit, Apostoli, in quibus impingebant, & de quibus

Quas voces
cur Magde. in
epist. pont.
apostolicorū
negent.

Ad exemplū
Luteri: episto
lam Iacobi ne
gant, negant
quoq; Magd.
epistolas Pōt.
Apostolicorū.

De sermone
rudi & inculto
Pauli, ex
Chrysostr.
Greg. Nyssen.
Origen.

quibus non curabant. liceat ergo nobis similiter dicere, si isti perpolitati auctores centuriarum permittunt, non ignorasse illos pontifices, non dici Latine, Episcopi non sunt obediendi, & alia eiusmodi: sed non curabat. Quoad modum plerique nostrum facere solent, ut, cum loqui possint eleganter, interdum tamen communi sermone, & ut idiotarum, loquantur. Hinc B. Gregorius in epistola ad Leandrum in commentariis libri Iob, sic stylum suum incultum & inelegantem excusat, unde & ipsam (inquam) artem loquendi, quam magisteria disciplinae exterioris inuuant, seruare despexi. nam sicut huius quoque epistolae tenor enunciat, non metacismi collisionem fugio: non barbarismi confusionem deuito: Sicut motusque praepositionum, casusque seruare contemno. Quia indignum vehementer existimo, ut verba caelestis oraculi restringam sub regulis Donati, nec enim haec ab ullis interpretibus in scripturae sanctae auctoritate seruata sunt. ex qua nimirum quia nostra expositio oritur, dignum profecto est, ut quasi edita soboles speciei suae materiae imitetur. An, quia uelutissima interpretatio noui testamenti Latina, ne a solaecismis quidem & barbarismis abhorret, negabunt Magd. edi eam tunc potuisse, cum multi, ut probabile sane est, Latine & pure loquerentur? (idcirco enim, aiunt, fictas esse priscorum pontificum epistolas, quia non sic loquantur Latine & pure, ut scriptores illorum temporum locuti sint) aut dicturi sunt, non fuisse Hieronymum, dum uolebat, elegantissimum, aut non esse ab eo correctam istam interpretationem, ut ipse in suis ad Damasum literis affirmat, quia illa dissimulauerit, Neque nubunt, neque nubetur, Magis plures estis vos, Fructum plus afferat, Non uenit ministrari, sed ministrare? & illud, Paenitemini: & Non capit prophetia perire extra Hierusalem? & infinita alia, quae quamuis non probabat, & corrigere sciebat, consuetudinem tamen simplicitatis sermonis uulgaris conseruare maluit. Immo uero scimus quosdam auctores ante mille etiam & amplius annos, & quod plus est, in studijs humanitatis tritos, cum Latine loquentes imitari potuissent, sermone tamen plebeio & incompto, ac solaecismis & barbarismis interdum inquinato, magis delectatos, ut Cassiodorum, Apollinarem Sidonium, Claudianum Mamercum, Marcianum Capellam, Enodiu[m] Ticinensem, Fortunatum Venantium. An negaturi sunt Magd. quae isti scripserunt, eorum esse, quorum feruntur, quia potuerunt esse tunc permulti, qui Latine & pure loquerentur? immo, quia isti ipsi potuerunt Latine & pure scribere, si bonos loquendi & scribendi auctores imitari uoluissent? Quin potius, ut aliquid exempli gratia dicam de priscis istis pontificibus, quorum isti epistolas propter pauca quaedam uicia linguae negant, testis est Photius, idoneus & locuples auctor, Clementem Romanum acta & disputationes B. Petri cum Simone, elegantissime & eloquentissime scripsisse. sic enim de libris illis in sua bibliotheca scripsit: ἡ μὲν τοι γε τῶν πῆτροσ προῖξεων εἰελοσ τῶ τε λαμ πρῶ καὶ τῆ σεμόνητι καὶ ἐτι τῶ καθαρθῶ καὶ συντόνω καὶ τῆ ἄλλη ἀρετῆ τοῦ λόγου καὶ πολυμαθῆα τοσοῦτον ἔχῃ πρὸσ τὰσ διαταγάσ τὸ παραλλάττον ὡσ μὴ δὲ συγχερίσῃ τῆ πρὸσ ταῦσ λόγουσ πρὸσ ἄλληλασ παραβάλλεσθαι τὰσ βίβλουσ.

Liber

Quomodo
Greg. pont.
inelegantia
styli sui excusat.

Libet (inquit) Clementis de Actis Petri, splendore, grauitate, puritate, vi dicendi, & reliquo ornatu orationis, ac multa eruditione, ita libris eiusdem de constitutionibus antecellunt, vt, quod attinet ad orationem, non sint inter se comparandi. Hæc Photius. Itaque in libris de constitutionibus apostolicis, verba pauca ex triuio sumpta vsurpat Clemens, quod ea esset tunc patrum ecclesie consuetudo, vt magis voces eligerent secundum imperiti vulgi vsus significantes, quam secundum peritorum iudicium elegantes, cuius generis sunt *σπατάλιον, καταφαγὰς, ψεύσμα, ἐπιδένω*, id est, ligo, *παραφίοντες, λογιστευτῆς, ἐθίμιον*, & alia quædam eiusmodi. & inter dum Latinis vocibus vsus est, vt *ἰντροίτεν, λοῦδος*, sicut in Euangelio est *πραϊτῶριον, φραγγέλιον, κουστωδία*. An igitur quia hæc Photius in libris de constitutionibus legebat, continuò dicere ausus est, non esse eos Clementis, cuius elegantissimos libros, & politissimè scriptos, legerat? immò, vt in vobis exemplum ponam, an quia infiniti sunt, qui Latiniùs & puriùs, quam vos, scribant: vel potius, quia vos, alioqui Latine linguæ censores, sæpè neque Latine, neque purè loquimini, idcirco posteritas seculorum scripta ista centuriarum vestra esse, cum ratione negabit? aut ab alijs corrupta dicit? an non satis probabunt, immò conuincunt, vestra esse, licet solæcismis & barbarismis plena essent noua dogmata, quæ in eis sunt, iam olim damnata? Sic epistolas pontificum Apostolicorum, etsi habent illas, quas Magdeburgenfes ineptè & insulse portentosas phrasas vocant, esse tamen suorum authorum, argumento & testimonio sunt, & perpetuò erunt illa, quibus plenæ sunt, spiritus sapientie & intellectus, grauitas sententiarum, authoritas dictorum, antiquitas traditionum Apostolicarum, & ecclesiarum prisca cõsuetudo: quæ omnia, & si maxima sunt, & authores suos clarissimè testantur, tamen isti nec vident, nec audiunt: illa verò minutissima & neglecta quam acutissimè cernunt: vt illis fiant similes, qui culices excolabant, & camelos deglutiebant: qui decimabant cyminum, & grauiora legis, iudicium & misericordiam, relinquebant. Sed reuertamur ad Origenem, à quo digressus sum. Ait præterea, quod Paulus dixit se imperitum sermone, de quo non curabat, existimandum esse, non solum Paulum, sed alios quoque Apostolos idem dixisse, contentos simplicitate sermonis rudis: addiditque, quod idem Apostolus in 2. epist. ad Cor. scripsit, Habemus autem thesaurum istum in vasis fictilibus, accipi posse de thesauro scientie ac sapientie abscondito, vt in alio

2. Cor. 4.

Quid doctus
Orig. docuerit
nos responde-
re Magdebur-
phrasas por-
tentosas epi-
stolarum ac-
cusantibus.

loco dixit, & de vocibus dictiois abiectæ & humilis: fuisse autem in eo demonstratam excellentiam virtutis Dei, quod mysterium veritatis, & vis eorum quæ dicta sunt, non fuerunt impedita humilitate dictiois, quo minus peruenirent vsque ad extrema mundi, & subijceret non solum stultos mundi sermonei Dei, sed etiam sapientes eius. Hæc Origenes. Respondeamus nos similiter istis, cum quibus nunc agimus, nõ impedisse portentosas istas phrasas, quas dicit, Episcopus Episcoporum, Patriarcha, Archiepiscopus, Metro-

Metropolitanus, quin verbum Dei vniuersum ordinem Episcoporum, Patriarchas, Archiepiscopos, Metropolitanos, & omnes omnium ecclesiarum ministros & populos fideles Episcopo Rō. subiecerit: vnde Episcopus episcoporum est & dicitur, non portentose, vt isti dicunt, sed vsitate secundum formam ecclesiasticam ex scripturis sanctis profecta, qua dicitur Deus deorum, Sanctus sanctorum, Rex regum, Canticum canticorum, & apud Dionysium, Sacramentum sacramentorum. Sic quoque vetustissimi & eruditissimi authores Episcopum episcoporum vocarunt. Testis est Tertullianus, qui in principio libri de pudicitia, Episcopum episcoporum dicit. sic enim interpretatur nomen Pontificis Maximi. Cur igitur non negant Tertullianum propter portentosum verbum? at ista verborum portenta, quæ isti, vt dixi, satis ineptè phrasas vocant, non deterruerunt eloquentes homines, quin has epistolas libenter legerent, probarent, amplecterentur. Quæso istos, quare Patriarcha in epistola Clementis & Anacleti & aliorum, portentosum verbum est, in scriptura sancta non est? An non licuit sumere ex vmbra veteris testamenti verbum, & ad ipsam imaginem rerum noui testamenti, sicut Apostolus ait, aptè accommodare? an non aptissimè accommodatū est verbū Patriarchæ, ad eos, qui propinquius succedunt, & vt Græci dicunt, *quibus* sanctis Apostolis, qui sunt noui testamenti tanquam patriarchæ, ac patres Patrum? Hanc enim rationē nominis & authoritatis eorum Synodus quoque Nicæna, vt ab Apostolicis Pontificibus didicerat, & traditum acceperat, grauissimo canone 44. explicauit & sanxit: in eo enim Patriarcham vocat, quem Metropolitanum & Episcoporum caput & instar patris esse dicit, quæ canonem totum postea commodiore loco recitabo. Synodus igitur Nicæna non horruit hæc portenta verborum, Patriarchæ, Metropolitani, & Episcopi, sed nec ipsa inuenit, aut excogitauit: immò à sanctis patribus, quibus ea sancti Apostoli tradiderunt, didicerat. Sancti enim Apostoli, à Christo & spiritu eius edocti, ecclesias constituerunt, & earum præfides suis nominibus diuinè appellauerunt. Ab his Clemens, Anacletus, & alij Apostolici acceperunt: ab his rursus alij deinceps consecuti Pontifices. Verum isti, vt dixi, non voces, sed res subiectas vocibus, oderunt: nolunt enim audire hierarchiam, quæ in ecclesia nostra est, vt omnia honestè & secundum ordinem, sicut Apostolus præcipit, in ea fiant. Omnia enim dixit, vt quæ ad iudicia & gubernationem ecclesiarum pertinent, in primis intelligeremus. Sed de forma ecclesiasticæ politix, quæ isti negant, respondebo postea suo loco. Nunc, quod ad rem magis loci propositi facere videtur, venit mihi in mentem, vt quæram ab istis, cum propter genus sermonis minus Latini & puri, epistolas Pontificum negent, quæ fieri potuit, vt verbum Superintendentis, tam formidum, eis placuerit? aut, cur hoc magis probatur, quàm verbum Episcopi, quo Apostoli & Prophetæ vsi sunt, immò vsus quoque Cicero est purissimæ Latinitatis magister? In promptu est ratio, quia est verbum ecclesiasticæ hierarchiæ nostræ, quam isti tollunt & negant. Qui inter portenta quoque

Vnde hæc forma loquendi Episcopus episcoporum.

Secundū Magdeb. Deus deorum, Rex regum, & similia, in scriptura portentose phrasas.

Quam commode sumptū sic ex scriptura verbū Patriarchæ, & apostolicè accommodatum ad eos qui dignitate sunt sanctis apostolis propinquiores.

Magd. non vocabula, sed res subiectas vocabulis, oderunt. 1. Cor. II.

Cur tam libenter & politis authoribus verbū tā formidū Superint-

X phra-

tendētis arri-
det: & verbi
Episcopi fors
det.

Luc. 13.

Marc. 6.

Luc. 24.

Luc. 4.

Heb. 4.

Agg. 2.

phrafeon retulerunt, quòd dicatur, propheta pro Christo, vt est in epist. 3. Clementis. Portentum ergò verbi locutus est Christus, qui se vocauit prophetam, cum dixit in euangelio Luca: Dicite vulpi illi, quia non capit perire prophetam extra Hierusalem. Et rursus in euangelio sancti Marci portentosè vocauit se prophetam. Quia enim in patria eius multi, inquit, scandalizabantur in illo, dicebat illis Iesus: Quia non est propheta sine honore nisi in patria sua, & in domo sua, & in cognatione sua: & non poterat ibi virtutè vllam facere. In Luca etiam portentosè vocatus est ex istorum sententia à Cleopha, cum aiebat, Qui fuit vir propheta, potens in opere & sermone coram Deo & omni populo: quod in neminem, nisi in Christum, compete-
bat. Ad hunc modum Magd. neque Christo parcunt, quin etiam portenta & monstra verborum illi exprobrant, de quo scriptum est: Et omnes testimonium illi dabant: & mirabantur de verbis gratiæ, quæ procedebant ex ore ipsius. Sed, vt istorum siue incitiam & ignorantiam, siue obliuionem scripturarum disimulemus, illa certè malicia disimulari non potest, neq; debet, quòd, cum Clemens semper in illa epist. 3. verū prophetam pro Christo dixerit, non obseruârūt isti, dici verum prophetā pro Christo, sed prophetam tantūm dici finxerunt: vt enim verus Christus, natura Christus est: sic, cum de Christo sermo est, verus pontifex, verus sacerdos, verus magister, verus rex, verus propheta, natura pontifex est, natura sacerdos, natura magister, natura rex, natura propheta. Sed videamus, quàm appositè & opportunè verum prophetam vocârūt Clemens, quòd minimè ab istis animaduersum est. Etenim, quia proprium prophetæ est, cognoscere veritatè, & eam alijs interpretari: veritatis autè verus cognitor & interpretes est Christus. idcirco loquens de cognitione veritatis Clemens, per opportunè Christum vocat verum prophetam. Quæri ergò, inquit, magnoperè debet veritatis agnitio, quam nemo alius assignare potest, nisi verus ppheta. Et paulò post: Propter hoc deniquè verus propheta cum esset præsens nobiscum, & quosdam ex diuitibus, negligentes erga Dei cultum videret, huius rei ita aperuit veritatem: Nemo potest, inquit, duobus dominis seruire. & subiūgit statim: Hic ergò verus ppheta, qui in Iudæa nobis apparuit, vt audistis, qui stans publicè, sola iussioe faciebat cæcos videre, surdos audire, fugabat dæmones, agris sanitatem reddebat, & mortuis vitam, cumq; nihil ei esset impossibile, etiam cogitationes hominum præuidebat, quòd nulli est possibile, nisi soli Deo. Hæc igitur erat propria ratio veri prophetæ, id est, prophetæ secundum naturam, quia erat homo Deus, cui omnia sunt nuda & aperta, & non est vlla creatura inuisibilis in conspectu eius. & subiūgit, Hic annunciabat regnum Dei, cui nos de omnibus, quæ dicebat, tanquam vero prophetæ credimus. immò nè quis, præter Magd. & eorum similes, miseranda cæcitate præditos, in prophetæ appellatione labi aut calumniari posset vllò modo, subiungit: Quòd autem Aggæus Iudæorum propheta, prædixit eum à gentibus expectandum, supra modum in eo fidem veram firmat. Iudæorum

deorum prophetam dixit Aggæū, vt erant ceteri prophetae. verus enim propheta, qui est Christus Deus noster, non Iudeorum tantum propheta, sed & gentium erat: sicut neque Deus tantum Iudeorum, sicut Apost. ait, immo & gentium. Ergo vel ex hoc solo verbo prophetae pro Christo, reliqua quae de verbis in his epistolis Pont. Apostolicorum Magd. notarunt, quam prudenter, verè, & consideratè notarint, facillè existimari poterit ab ijs, qui eorum praecipuus iudiciū, & ignorantiam ac malitiam imitari noluerint. Postremò, vt hunc locum de genere sermonis minus Latini absoluaui, respondeat tandem, quare ad negandum has epistolas, plus apud eos valeat genus sermonis minus Latini, quam valeat ad probandum eas vis dicendi & grauitas, atque sapientia, quae est, vt summus orator ait, eloquentiae fundamentum? An non vocabant Lycaones Paulum apostolum, propter vim dicendi, Mercurium, tamen si sermone imperitum? immo nouit etiam Cicero aetate sua, vt ipse narrat, qui essent eloquentes, tamen si inquinatè loquerentur: & alios item callidos, sed impolitos, & consultò rudium similes & imperitorum, vt idem in Oratore ait. Si igitur illo tempore cum Latinus sermo florebat, tamè Latine loqui à plerisque negligebatur, vt in eodem Oratore Cicero testatur: quid mirum, si à pontificibus illis viris Apostolicis & quidem de industria negligeretur, qui ab Apostolo didicerant, non in persuasibilibus humane sapientiae verbis, sed in ostensione spiritus & virtute niti? qui quidem imperiti sermone, sed non scientia, ad exemplum Apostoli videri vellent, nè in sapientia verbi crux Christi euacuaretur? praesertim cum intelligerent sapientissimi viri, quod Ecclesiastes diuino spiritu admonuit, quantum homines eloquentiae gloriae in verborum inuentione, elegancia, & electione sectarentur, naturam tamen rerum, mutatione nominum mutari non posse, ac proinde omnem de eis contentione vanissimam esse: id enim significat, vt quidam veteres interpretati sunt, illud obscure scriptum, Quod fuit, iam vocatum esse nomen eius: & non posse hominem cum fortiore se contendere: ac verba esse plurima, multamque habentia in disputando vanitatem. Sed pergamus iam ad alias notas maiores secundi loci, tanquam ad grauiora crimina. Vereor enim, nè nimis multa responsa sint ad tam leuia & minuta, & vt antea dixi, ridicula, quae in primò locum congesseunt. In multis, inquit, epistolis scriptura ineptè & violentè citatur. nihil hinc respondebo Magdeburgensibus, quousque proferant nobis, quoniam illae scripturae violentè citentur. hoc tantum dicam hinc, cum ipsi paucissima notauerint, credo astutè cauisse, nè in pluribus de inscitia redarguerentur, si plura notassent, vt quidem manifestè in ijs ipsis paucissimis, quae notarunt, locis suis à nobis redarguentur.

Responsio ad reprehensionem interpretationis in epistola Anacleti Cephas, ad eam, caput: de consuetudine scripturarum in mutandis obscuris verbis in clariora secundum usum vulgi, & de consuetudine ecclesiastica & antiquissima similis interpretationis in vocabulo Pascha, ex obseruatione Graecae, Naz. &

X

2

quo.